

Asia: VN/18925/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kiellon valvonnasta ja seuraamuksista sekä laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Erikoiskaupan liitto Etu ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kiellon valvonnasta ja seuraamuksista. Erikoiskaupan liitto pitää esitystä ja sen taustalla olevan EU:n pakkotyöasetuksen ((EU) 2024/3015) tavoitteita kannatettavina. Pakkotyön torjunta ja vastuullisen liiketoiminnan edistäminen ovat myös erikoiskaupan etu, ja Erikoiskaupan liitto kannattaa esityksen etenemistä jäljempänä esitetyin huomioin.

Esitys on luonteeltaan suppea, EU:n suoraan sovellettavaa pakkotyöasetusta täydentävä kansallinen laki, jolla nimetään toimivaltainen viranomainen, säädetään seuraamuksista ja eräistä toimivaltuuksista. Pääosa yrityksiin kohdistuvista vaikutuksista juontuu suoraan asetuksesta, jota ei voida kansallisesti muuttaa. Tämän vuoksi Erikoiskaupan liiton huomiot kohdistuvat ennen muuta sääntelyn toimeenpanoon ja niihin kansallisiin valintoihin, joilla on merkitystä erikoiskaupan toimijoille.

Vaikka esitys keskittyy viranomaisjärjestelyihin, sääntely koskee käytännössä kaikkia tuotteiden kanssa toimivia talouden toimijoita kokoluokasta riippumatta. Esitysluonnoksessa korkean riskin tuotteina mainitut tekstiilit, vaatteet, jalkineet, lelut, elektroniikka ja puutavara ovat keskeisiä erikoiskaupan tuoteryhmiä, joten ala altistuu sääntelylle ennen muuta maahantuonnin ja jälleenmyynnin kautta. Erikoiskaupan liitto pitää erityisen myönteisenä asetuksen tavoitetta poistaa kilpailun vääristymä, joka syntyy, kun osa toimijoista hyötyy pakkotyöstä alempana hintana. Tasapuoliset kilpailuolosuhteet ovat vastuullisesti toimivan erikoiskaupan keskeinen etu.

Erikoiskaupan liitto pitää keskeisenä, että sääntelyn tosiasiallinen vaikutus vastaa sen tavoitetta. Asetus kattaa myös verkko- ja etämyynnin, mutta esitysluonnos tuo itse esiin merkittävän toimeenpanon haasteen: huomattava osa valvontatyöstä kohdistuu tuotteisiin, jotka ovat jo tulleet sisämarkkinoille muiden jäsenvaltioiden kautta ja ovat vapaan liikkuvuuden piirissä, jolloin kansallinen Tulli ei ole ensimmäinen taho pysäyttämään niitä. Erikoiskaupan kannalta on tärkeää, ettei kotimainen, asianmukaista huolellisuutta noudattava jälleenmyynti jää kantamaan sääntelyn kustannuksia samalla, kun suoraan kuluttajille suuntautuva EU:n ulkopuolinen halpatuonti ja alustojen kautta tulevat pienlähetykset jäävät tosiasiallisen valvonnan ulkopuolelle. Erikoiskaupan liitto korostaa, että asetuksen uskottavuus ja sen kilpailua tasaava vaikutus edellyttävät tehokasta valvontaa erityisesti etämyyntiä ja EU:n ulkopuolisia toimijoita kohtaan, ja kannustaa Suomea vaikuttamaan tähän myös EU-tasolla.

Erikoiskaupan liitto kiinnittää huomiota jälleenmyyjän ja maahantuojaan asemaan tilanteissa, joissa yritys ei itse ole tutkinnan osapuoli. Esitysluonnoksen mukaan kieltopäätös voi vaikuttaa myös samaan toimitusketjuun kuuluviin toimijoihin, ja yritys voi olla loppukäyttäjän asemassa, jolloin tilattu tuote voidaan pysäyttää tai poistaa markkinoilta ennen kuin se päätyy yritykselle. Lisäksi toisessa jäsenvaltiossa tehty päätös voidaan vastavuoroisen tunnustamisen kautta ulottaa samoja tuotteita koskevana myös Suomeen. Tämä tarkoittaa, että erikoiskaupan varastossa tai tilauksessa oleviin tuotteisiin voi kohdistua poisto- tai hävittämisvelvoite ilman, että yritys on ollut menettelyn osapuoli. Erikoiskaupan liitto pitää tärkeänä, että yrityksillä on tähän liittyen käytettävissään ajantasainen ja helppokäyttöinen tieto — komission portaali ja riskitietokanta sekä kansallinen tiedotus — jonka avulla ne voivat tarkistaa tuotteen ja toimitusketjun tilan, ja että tuotteiden markkinoilta poistamisesta, hävittämisestä ja mahdollisesta varastoinnista aiheutuvien kustannusten vastuunjako on selkeä.

Esitys ei luo yrityksille uutta asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta, minkä Erikoiskaupan liitto toteaa myönteisenä. Käytännössä yritysten on kuitenkin huolehdittava aiempaa tarkemmin toimitusketjuistaan, ja uudet kustannukset kohdistuvat erityisesti niihin pieniin ja keskisuuriin toimijoihin, joilla ei ole valmiita huolellisuusprosesseja. Riskiperusteisen lähestymistavan tulisi kohdentaa tutkinnat suurempiin ja lähellä pakkotyön riskiä oleviin toimijoihin. Erikoiskaupan liitto pitää tärkeänä, että kansallinen toimivaltainen viranomainen tuottaa komission ohjeiden pohjalta selkeää, käytännönläheistä ja suomenkielistä ohjeistusta sekä nimeää asetuksen 10 artiklan mukaiset pk-yritysten yhteyspisteet hyvissä ajoin. Koska komission ohjeet on ollut määrä antaa 14.6.2026 mennessä ja sääntelyä sovelletaan 14.12.2027 alkaen, yrityksille jää tosiasiallista valmistautumisaikaa vain, jos kansallinen tuki on saatavilla riittävän varhain.

Erikoiskaupan liitto pitää perusteltuna, että sama viranomainen, Lupa- ja valvontavirasto, hoitaisi sekä tämän sääntelyn että tulevan yritysvastuulain mukaisen valvonnan, mikä tukee valvonnan johdonmukaisuutta ja yhden luukun periaatetta. Erikoiskaupan liitto korostaa, ettei jo muun vastuullisuussääntelyn — kuten yritysvastuusääntelyn, kestävyysraportoinnin tai sektorikohtaisten asetusten — nojalla huolellisuutta noudattavilta yrityksiltä tulisi vaatia päällekkäistä selvitystä tai tietoa. Samalla Erikoiskaupan liitto kiinnittää huomiota viranomaisen resursseihin: esitysluonnoksessa arvioitu noin kahden henkilötyövuoden lisäresursointi vaikuttaa asetuksen erittäin laajaan soveltamisalaan nähden niukalta. Riittämätön resursointi heikentäisi sekä käsittelyn

ennakoitavuutta ja nopeutta yritysten kannalta että sitä tehokasta valvontaa, jolla sääntelyn kilpailua tasaava tavoite voidaan tosiasiallisesti saavuttaa.

Erikoiskaupan liitto pitää ehdotettua seuraamussääntelyä lähtökohtaisesti oikeasuhtaisena. Seuraamusmaksun enimmäismäärä on sidottu kolmeen prosenttiin maailmanlaajuisesta liikevaihdosta vastaavalla tavalla kuin tulevassa yritysvastuulaissa, seuraamus voidaan määrätä vasta annetun päätöksen noudattamatta jättämisestä eikä suoraan kiellon rikkomisesta, ja sääntelyyn sisältyy mahdollisuus jättää seuraamus määräämättä tai kohtuullistaa sitä. Erikoiskaupan liitto pitää liikevaihtoon sidottua ja harkinnanvaraista mallia kannatettavana ja pitää tärkeänä, että säännös pysyy komission kesäkuussa 2026 annettavien ohjeiden valmistuttua oikeasuhtaisena erityisesti pienten ja keskisuurten toimijoiden kannalta.

Kokonaisuutena Erikoiskaupan liitto Etu ry pitää esitystä tarpeellisena ja kannatettavana. Erikoiskaupan liitto korostaa, että monet edellä esitetyt huomiot koskevat suoraan sovellettavaa asetusta ja ovat siten ennen muuta sääntelyn toimeenpanoa ja Suomen EU-tason vaikuttamista koskevia kannanottoja. Erikoiskaupan liitto kannattaa esityksen etenemistä näillä huomioilla.

Ropponen Jukka
Erikoiskaupan liitto Etu ry